

ОСВРТ КОН КНИГАТА „ПРОДАВАЧ НА ИЛУЗИИ“ ОД НИКОЛА САРАЈЛИЈА

Авторот Никола Сарајлија којшто ни е познат и како автор на хаику поезија, со своето ново поетско дело насловено како „Продавач на илузии“ практикува еден посебен жанр на пишување, повторно во духот на традиционалната јапонска литература, наречен хаибун.

Овој литературен стил претставува комбинација на проза и поезија. Прозниот текст е надополнет со три стиха хаику поезија. Книгата е поделена на два циклуса: „Денот на уметникот“ и „Животот продолжува“. Никола Сарајлија како приврзаник на кратката форма на литературно изразување се впушта во експериментирање со стилските. Тоа значи дека станува збор за автор-истражувач, поет кој е во чекор со најновите текови во литературата. Никола Сарајлија и припаѓа на генерацијата на првите македонски хаику поети. Неговата прва збирка „Промени и спомени“ е една од првите хаику збирки кои се појавуваат на македонската книжевна сцена. Покрај печатените изданија на „Промени спомени“ и „Скала од вода“, овие негови збирки беа објавени и во електронска форма на страниците на нашата прва и најголема македонска електронска библиотека „Проект Растко Македонија“, чијшто уредник сум од 2007 година. Како роднокраен струмички автор, со збирката „Промени спомени“ е застапен и во компакт-дискот „15 Роднокрајци“ којшто исто така го приредив јас во 2009 година.

Воведувајќи не во едноставната убавина на хаибун стилот, авторот дисциплинирано ги запазува сите критериуми за пишување хаибун. Во само неколку реченици мајсторски успева да направи одлична сублимација на опис на природата, да го опише просторот, да го прикаже дејствието, да ни доближи ликот, но и да ни ги пренесе своите мисли и емоции. Останувајќи доследен на стилот на хаику поезијата кадешто нема претерани украсувања на зборовите, Сарајлија строго се придржува до природноста и едноставноста на изразот. Во тој контекст, Џејмс Хекет вели: „Хаику е прстот кој покажува кон убавината на месечината, но прстот кој ја покажува месечината не треба да биде украсен со прстен.“

Така на прв поглед ќе забележиме дека покрај минимализмот во изразот, никаде не е употребена голема буква или запирка. Покрај кратката прозна нарација што може да наликува на хаибун поема, дневник, есеј, патепис, белешки од патувањата со автобиографски елементи или кратка приказна, авторот вметнува уште три стиха хаику, преку кои му овозможува на читателот продолжување на дејствието или одење со уште еден чекор напред во наративноста.

Овој навидум патописен поетски жанр содржи белешки од патувањата на авторот во Виена. Авторот кој го доживуваме како патник, ја црпи својата инспирација од воздухот што го дише. Преку патеписните опсервирања на околината, просторот, луѓето, тој се труди да проникне во материјата на животот и да ја сподели со нас дилемата околу суштината на постоењето. Чувствуваме како објективот на неговиот

фото-апарат постојано да е вклучен. Секоја солза, насмевка, секоја брчка на челото на неговиот објект на набљудување не може да помине незабележано од негова страна. Преку неговото објективно набљудување и директно опишување на сегашниот миг во прво лице еднина и ние како читатели стануваме дел од тој свет. Со помош на авторите опсервирања се чувствуваме како да сте таму, во Виена, на Штефанплац, каде што се собираат уметници од целиот свет, тие „продавачи на илузии“, продавачи на парче од својата душа, продавачи кои сакаат за малку ситниш да изнудат една насмевка од арогантните поминувачи.

Уметниците, илузионистите, тие „привлекувачи на душите,“ како што забележува во својот осврт кон делото амбасадорот Ѓорѓи Филипов, се оние кои со еден потег можат да ги пратат душите на патот кон светлината.

Духот на уметникот, силно чувствува кога ги гледа сликите од своето опкружување. Зборот создава слика а сликата буди емоции. Сите тие звуци, бои и мириси, од опкружувањето, сменувањето на временските појави, дождот, сонцето, ветерот, го откриваат авторовиот сензибилитет за црпење инспиративен импулс од природата. Како што забележува таткото на хаубунот и хаику поезијата, јапонскиот поет од 17 век Мацуо Башо, „сето знаење за животот човекот може да го научи само преку набљудување и почитување на природата.“

Сите тие ликови на луѓе: разни уметници - балерини, сликари, акробати, клоупови, куклари, музичари, вешти или помалку вешти играчи на животот, стануваат дел од нашата меморија и нашето гледање на една заедничка фотографија на светот на уметноста.

Сличностите и разликите во светот секогаш се темелат врз природата на дуализмот. Темното и светлото, индивидуата и општеството, празнината, формата и материјата, бедата и сјајот, мудроста и љубовта. Авторот во ова дело воспоставува паралела меѓу световите далечни и блиски, домот и престојот во туѓа земја. Влегувајќи од приказна во приказна ни се чини дека судбината на уметниците насекаде како да е иста.

„чуден уметник

уште почудни слики

празен штафелај“

Уметноста не е секогаш во видливото, материјалното, уметноста е во духовното.

Продавањето на уметноста понекогаш предизвикува празнина кај уметникот. Може ли уметноста да се продава има ли цена, кога таа е парче откинато од уметниковата душа?

Спојувајќи го вкусот на пријатното и непријатното, на лутото и жестокото („лути пиперки / ем струмичка мастика / ноќ во Виена“) авторот не заборава во куферот да понесе зрак светлина и топлина од домот што може да ја осветли темнината на туѓиот свет.

„јужно сонце во темнината зрачи“

Во хаибунот „Синот на кукларот“ е доловена кратката животна приказна на стариот куклар кој нема што друго да му остави на синот освен куклите и многу пријатели. Според правилата на пишување хаибуни авторот го фокусира описот на еден или два елемента.

Потоа, во хаибунот „Солзите на балерината“ авторот ги поистоветува солзите на балерината со дождот, а насмевката наликува на сонце. Преку оваа микро-сцена авторот Никола Сарајлија ни се открива како вистински мајстор на сликање на деталот. Преку микро-зумирање или преку замрзнување на моментот, своето внимание го задржува на една капка солза.

„...на плочникот остана само солзата на балерината.“

Хаибуните најчесто се дефинираат како „наратив на епифанијата“. Тоа значи откривање или просветлување, прикажување на момент што води кон откривање. На вакви моменти на откривање ќе најдете во речиси секој хаибун запис.

Неверојатна мудрост и животна вистина е искажана во краткиот запис „Ловец и плен“ каде што поетот вели дека понекогаш ние сме ловци на животот, но понекогаш животот не лови нас и ние стануваме негов плен.

„ловец или плен

во кругот на животот

жртви се сите“

Прикажувајќи го невремето, заглавената штикла на некоја госпоѓа во плочникот, како и играта на уметникот (царот), авторот преку опис на две-три ситуации во „Виена пред невреме“ внесува лесна драматичност.

Во хаибунот „Убавицата и трендафилот“ преку симболична игра на боите црно и црвено, авторот ни доловува импресивна слика на трансформација на убавата виолинистка чијшто црн фустан во допир со трендафилот станува црвен. Тука како да го чувствуваме вдахновението од зен-будистичката филозофија според која предметот, треба да се гледа таков каков што е. Преку овој краток запис за девојката и цветот, авторот како да сака да ни понуди некое животно правило, дека не треба да ја гледаме само сенката на цветот, туку да го гледаме цветот во сета негова раскошна убавина.

Преку скицирање на разни карактери, моменти и случки од опкружувањето, авторот го завршува циклусот хајбуни со промена на динамиката и темпото исцртувајќи една линија која го продолжува движењето.

Сите ние сме патници низ животот, но со помош на малку илузија, да се обидеме да бидеме „уметници на животот“ да создадеме од животот уметност, зашто, како што авторот порачува на крајот од книгата - „животот продолжува“...

Софија Тренчовска